Region Stockholm

Kulturförvaltningen
Avdelningen för strategisk samordning

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2022-10-17

Diarienummer:
KN 2022/528

Handläggare:
Catharina Fogelström

Svar på skrivelse från Socialdemokraterna: Skrivelse med anledning av särskilda insatser mot bakgrund av kriget i Ukraina

Ärendebeskrivning

I föreliggande ärende behandlas den skrivelse som lades fram av Socialdemokraterna på kulturnämndens sammanträde i april 2022. I skrivelsen föreslås att kulturnämnden tar initiativ till att skyndsamt arbeta för att Region Stockholm söker medlemskap i organisationen International Cities of Refuge Network (ICORN) i syfte att hitta bästa möjliga form för Region Stockholm att stötta befintliga och presumtiva fristadskommuner. Vidare framförs i skrivelsen att om Region Stockholm ansluter till ICORN så möjliggör detta för att fler kommuner ansluter genom att Regionen intar en stödjande roll gentemot fristadskommuner, precis som i Region Skåne och Västra Götalandsregionen.

Beslutsunderlag

Föreliggande tjänsteutlåtande KN 2022/528
Skrivelse från S - Skrivelse med anledning av särskilda insatser mot bakgrund av kriget i Ukraina KN 2022/528

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar följande.

1. Att rekommendera regionstyrelsen att Region Stockholm ansöker om medlemskap i International Cities of Refuge Network (ICORN)

Kulturförvaltningens förslag och motivering

Bakgrund

International Cities of Refuge Network (ICORN) är en oberoende organisation av städer och regioner som erbjuder skydd åt författare och konstnärer i riskzonen. Nätverket verkar för yttrandefrihet, försvarandet av demokratiska värderingar och främjandet av internationell solidaritet.

Fristadskonstnärer är ett brett begrepp som innefattar journalister, konstnärer, poeter, skribenter, författare, bloggare, musiker, skådespelare, fotografer. I den svenska kontexten innebär det att konstnären ges en fristad genom ett residens för att kunna leva och fortsätta verka i trygghet. Kommunen, eller i undantagsfall regionen, som bjuder in garanterar att stå för

försörjningen och ombesörjer bostad under de två år som residenset vanligtvis varar. En grov uppskattning är att det rör sig om runt 800 till 900 tkr årligen. Ett särskilt uppehållstillstånd söks via Migrationsverket.

Av information på Migrationsverkets hemsida framgår att efter de två fristadsåren kan fristadskonstnären ansöka om permanent uppehållstillstånd som fristadskonstnär, om hon eller han önskar stanna i Sverige. Medföljande partner och barn söker tillsammans med fristadskonstnären. Konstnären behöver visa sin möjlighet att försörja sig som fri yrkesutövare inom sitt konstnärsområde. Om konstnären inte kan leva på sitt yrke, men har fått ett arbetserbjudande eller träffat en partner i Sverige, kan en ansökan om arbetstillstånd eller tillstånd på grund av anknytning bli aktuell. Om konstnären fruktar förföljelse i hemlandet kan hon eller han ansöka om asyl. Den ansökan prövas i så fall på samma sätt som andra asylansökningar. Det finns ingen särskild lagstiftning för fristadskonstnärer.

Det finns idag omkring 24 fristäder i Sverige som är medlemmar i ICORN (den totala summan i världen är 70 fristäder). De flesta är kommuner men även några regioner är medlemmar. Dessa fristäder tar i dagsläget emot 22 fristadskonstnärer. Kommuners och regioners roller och ansvar skiljer sig oftast åt.

Region Skåne fungerar stödjande och samordnande i förhållande till de kommuner som tar emot fristadskonstnärer (för närvarande Lund, Malmö och Helsingborg) och sprider också kunskap om fristadsprogrammet.

I Västra Götaland bedrivs arbetet inom ramen för förvaltningen för kulturutveckling mer operativt och det finns en fristadskoordinator som arbetar med att stötta de kommuner som redan är eller önskar bli en fristad (för närvarande är Göteborg och Uddevalla fristäder). Kommunerna erbjuds även ett ekonomiskt regionalt stöd om 175 tkr årligen. Därtill har regionen ovan nämnda samordnare anställd på 50 procent. Kriget i Ukraina har föranlett regionen att öka sina insatser genom ökade informationsinsatser till kommunerna.

Region Jönköping är den region som liksom kommuner, för tillfället och i avvaktan på att en kommun åtar sig uppdraget, tar emot en egen fristadskonstnär, och i februari 2020 tog Region Jönköpings län emot sin tredje fristadsförfattare. Regionen samarbetar med Jönköpings kommun i genomförandet av residensen.

I Stockholms län har två kommuner, Sigtuna och Stockholm, hittills tagit emot fristadskonstnärer. Sigtuna kommun blev fristad 2012 och har tagit emot två

fristadskonstnärer men tog under 2018 beslut om att inte ta emot fler. Stockholm stad blev fristad redan 1998 och har sedan 2018 två parallella fristadsprogram. I februari och med anledning av kriget i Ukraina tog Stockholms stad beslut om att under 2022 erbjuda ytterligare två fristäder.

På statlig nivå kan nämnas att Statens kulturråd har i uppdrag att verka för fler fristäder för förföljda konstnärer och för en utveckling av fristadssystemet i Sverige. Bland annat har kulturrådet ställt samman en handbok med information och beskrivning av vad som ingår i uppdraget, ett särskilt projektstöd fördelas till fristäder och på hemsidan finns aktuella förteckningar över fristäder samt information till dessa.

Överväganden

Kriget i Ukraina har på olika sätt även aktualiserat frågan om hur det internationella samfundet kan stödja konstnärer och journalister vars möjligheter till att uttrycka sig fritt har begränsats. Som framgår av beskrivningen ovan kan den ideella organisationen ICORN ha betydelse för förföljda konstnärer och journalister.

Medlemskap i ICORN har oftast olika innebörd för regioner och kommuner. Där kommuner förbinder sig att erbjuda fristadskonstnären bostad och uppehälle under residensperioden, är ett medlemskap för regioner mindre tydligt. Regionernas tolkning av medlemskapet varierar mellan att faktiskt ekonomiskt stödja ingående kommuners medlemskap, erbjuda residens till att verka för fler fristäder genom information och nätverksbyggande.

Av kulturnämndens reglemente framgår att nämndens uppdrag från Regionfullmäktige i första hand är att främja geografisk och social spridning av kultur i Stockholms län, stödja enskildas och gruppers kulturskapande samt verka för kvalitet och mångfald inom kulturområdet, samverka med länets kommuner, berörda myndigheter samt företrädare för näringsliv och civilsamhälle samt stödja sådana kultur- och folkbildningsaktörer och distriktsorganisationer i föreningslivet som är av regionalt intresse. Vidare ska nämnden ansvara för Region Stockholms åtaganden gentemot Stockholms Konserthusstiftelse. Medlemskapet i en internationell förening som ICORN kan därmed anses ligga bortom nämndens ansvarsområde vilket förvaltningen tidigare gett uttryck för.

Inte heller kan en modell med ekonomisk kompensation för kommuner som tar emot en fristadsförfattare anses helt självklart ligga inom regionens kompetensområde. I de fall kulturnämnden ger ekonomiskt stöd till

kommuner har det handlat om frågor av regionalt intresse och som bidrar till uppfyllelsen av nämndens uppdrag enligt ovan.

Den stödjande rollen som andra regioner valt att tolka som konsekvensen av ett medlemskap ägs som ovan angivits redan av Statens kulturråd och nyttan av ytterligare en offentlig stödjande nivå är inte självklar. Förvaltningen ser inte heller att den har kapacitet eller kompetens för att själv kunna härbärgera en fristadskonstnär eller journalist, utan menar som de flesta regioner också valt att tolka regelverket att detta snarare är en kommunal uppgift.

Kulturnämnden ger ekonomiskt stöd till centrumbildningar inom flera uttryck och produktionsplatser vilka redan idag möjliggör olika former av residens. Några av dessa har sedan kriget i Ukraina gjort utåtriktade insatser för att också kunna stödja konstnärer på flykt. Förvaltningen har även mot bakgrund av kriget i Ukraina inlett en dialog med förvaltningscheferna i länet om olika typer av insatser som kriget föranlett inom deras respektive ansvarsområden. I dagsläget finns inga uppgifter om att fler kommuner i länet avser att ansluta sig till ICORN, förutom Stockholms stad som aviserat att man avser öka antalet fristadskonstnärer.

Samtidigt menar förvaltningen att yttrandefriheten är en hörnsten för kulturpolitiken. Lika mycket som Region Stockholm genom olika insatser tagit ställning mot Rysslands krig i Ukraina är det angeläget att ta ställning mot – framförallt - den ryska statens censur och förföljelser av oliktänkande. Förvaltningen föreslår därför, att ett medlemskap i ICORN tecknas och att kulturnämnden hemställer Regionstyrelsen om detsamma.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Ett medlemskap i ICORN uppgår till cirka 1700 euro (ca 18 000 SEK) årligen, och ryms inom nämndens budget. Är en region medlem får också de kommuner i regionen som har fristadsresidens en rabatt från ca 2400 euro till 1700 euro.

Beslutsexpediering

Regionstyrelsens förvaltning
Kulturförvaltningen

Eva Bergquist
Förvaltningschef

Kulturnämnden

SKRIVELSE
2022-04-06

Socialdemokraterna
I STOCKHOLMSREGIONEN

Skrivelse med anledning av särskilda insatser mot bakgrund av kriget i Ukraina

Krisen som följer av kriget i Ukraina manar till samling och samtal över partigränserna. Ett enat samhälle med dess samlade kraft behöver sluta upp bakom Ukraina och på bästa möjliga sätt hitta vägar för att stötta Ukraina och människor som är på flykt från krig.

Kriget i Ukraina påverkar hela samhället. Den dramatiskt förändrade omvärldssituationen innebär att människor flyr till närliggande länder; även till Stockholmsregionen kommer människor i flykt. Kultur- och folkbildningsaktörer samt föreningsliv har tidigare visat prov på att kunna ställa om och möta människor i kris. Socialdemokraterna välkomnar därför den hemställan som kulturnämnden har gjort om en extraordinär tilldelning om 9 miljoner kronor i syfte att möjliggöra särskilda insatser mot bakgrund av kriget i Ukraina.

När krigets fasor är ett faktum är kulturarbetare en särskilt utsatt grupp som utsätts för censur, trakasserier, fängelse och mord. Kulturarbetare är en grupp som ofta är de första att stå upp för det fria ordet och demokratiska värden när dessa hotas av auktoritära krafter. Mot bakgrund av kriget i Ukraina och de miljontals människor som nu är på flykt anser Socialdemokraterna att det är angeläget att Region Stockholm söker medlemskap i organisationen ICORN (International Cities of Refuge Network). Det internationella fristadsprogrammet ICORN är en oberoende medlemsorganisation för städer, kommuner eller regioner som arbetar för yttrandefrihet demokratiska värden och internationell solidaritet genom att erbjuda fristäder för utsatta kulturarbetare.

Det finns idag 25 fristäder i Sverige som är medlemmar i det internationella fristadsprogrammet ICORN. De flesta är kommuner men även några regioner är medlemmar. Dessa fristäder tar i dagsläget emot 22 fristadskonstnärer där Stockholm Stad utgör en fristad och ett par regioner, däribland Region Skåne och Västra Götalandsregionen, har en primärt stödjande roll till fristadskommunerna i regionen. Fristadskonstnärer är ett brett begrepp som innefattar journalister, konstnärer, poeter, skribenter, författare, bloggare, musiker, skådespelare, fotografer.

Kulturförvaltningen meddelade i ett yttrande i frågan (2019-08-30) att de 2020 ämnade att närmare undersöka intresset hos länets kommuner gällande att ta emot fristadskonstnärer för att därefter, givet att intresse från kommunerna finns, föreslå nämnden att söka medlemskap i ICORN.

Än så länge har inget närmande till ICORN gjorts. Om Region Stockholm ansluter till ICORN så möjliggör detta för att fler kommuner ansluter genom att Regionen intar en stödjande roll gentemot fristadskommuner, precis som i Region Skåne och Västra Götalandsregionen.

Vårt förslag

Mot denna bakgrund föreslår vi följande:

- Kulturnämnden tar initiativ till att skyndsamt arbeta för att Region Stockholm söker medlemskap i organisationen ICORN i syfte att hitta bästa möjliga form för Region Stockholm att stötta befintliga och presumtiva fristadskommuner.

Tara Twana, Gunno Sandahl, Ingrid Markström och Ann-Christin Jyttner.